

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2023-2024 нче уку елы
10 нчы сыйныф**

**Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 61**

I. Тест биремнәрен эшләгез.

1. Әйтелеше белән язылышы туры килми торган сүзләр рәтен билгеләгез. (2 балл)

- 1) бәхет, рөхсәт
- 2) көләч, йомгак
- 3) китап, мәктәп
- 4) әнкәй, көнбатыш

2. Орфографик хаталы сүзне билгеләгез. (2 балл)

- 1) жәмхүрият
- 2) жәмгыять
- 3) жәрәхәт
- 4) жәмәгать

3. Жөмләдәгә күчерелмә мәгънәдә килгән сүзне билгеләгез. (2 балл)

Әлбәттә, мәсьәлә ачык иде, ләкин идарәчеләр шулай да Казан кунагына карадылар. (А. Расих)

- 1) мәсьәлә
- 2) Казан кунагы
- 3) карадылар
- 4) ачык иде

4. Бирелгән мәгънәгә туры килә торган сүзне билгеләгез. (2 балл)

татар хатын-кызларының дугасыман итеп төрле төстәгә тасмалар кыстырып тегелгән һәм тәңкәләр белән бизәлгән борынгы бизәнү әйбере

- 1) алка
- 2) изү
- 3) йөзек
- 4) беләзек

5. Икеюллыктагы алмашлыкның төркемчәсен билгеләгез. (2 балл)

*Табиблар дәваламас авыруын наданның,
Дәвала белем белән наданлыгын аның.* (Й.Баласагунлы)

- 1) зат алмашлыгы
- 2) сорау алмашлыгы
- 3) күрсәтү алмашлыгы
- 4) юклык алмашлыгы

6. Мәкальнең давамын дөрөс билгеләгез. (2 балл)

Уйнавын да уйна,

- 1) тик тә торма.
- 2) кешеләрнең хәлен дә бел.
- 3) ял да тә бел.
- 4) эшеңне дә уйла.

7. Жөмләдә аерып бирелгән сүзнең нинди жөмлә кисәге булуын билгеләгез. (2 балл)

*Сагындырды сызылып таңнар атуы,
Әнкәемнең иркәләп уятуы.* (Жыр)

- 1) аергыч
- 2) тәмамлык
- 3) аныклагыч
- 4) ия составында

8. Иярчен жөмләнең төрен билгеләгез. (2 балл)

*Иң аянычлысы шул иде: ата белән угыл арасында күзгә күренми торган
бушлык барлыкка килде.* (Н. Фәттах)

- 1) иярчен ия жөмлә
- 2) иярчен хәбәр жөмлә
- 3) иярчен аергыч жөмлә
- 4) иярчен тәмамлык жөмлә

9. Жөмләдәгә бәйлекне күчереп языгыз. (2 балл)

Урта Азия чүлләренә, далаларына кадәр барып жәйткәнбезд. (Р.Миңнуллин)

Жавап: _____

10. Жөмләдә куелырга тиешле тыныш билгесен языгыз. (2 балл)

*Ул республика күләмендә үткәрелгән ярышларда катнашучы данлыклы
йөзүче.*

Жавап: _____

II. Теоретик бирем.

Тезмә кушма жөмлө турында языгыз, мисаллар китерегез. (6 балл)

III. Уйлагыз һәм җавапларны языгыз.

1. Мәкаль һәм андагы кош атамасын тәңгәлләштерегез, җавапны саннар белән языгыз. (5 балл)

А) Бакчасыз йортка ... кунмас.	1) бөркет
Ә) ... һәр күлгә төшмәс.	2) күке
Б) Иртә кычкырган башы авырта.	3) аккош
В) ... биеклектән курыкмас.	4) чыпчык
Г) Илдә ... үлми.	5) былбыл

Жавап : _____

IV. Гамәли-иҗади бирем.

1. Жәя эчендәге сүзләрнең дәрәсәсен сайлап, астына сызыгыз. (5 балл)

Фәләхов елгыр бия янына килде. Ниндидер карарга килеп, ул кесәсенә тыгылды һәм аннан нәни генә пәке (чыгарды / бирде / капшады), авызлык турыннан ике яклап та йөгән каешын кисте. Ат сбруеның жаен ул яхшы белә, шуңа күрә каеш бөтенләй үк киселеп чыкмады. Алар иң (мөһим / әһәмиятле / кирәкле) вакытында – ат кузгалып киткәндә генә өзәләп чыгарга тиешләр.

Ниһаять, Фәләхов (азат / иркән / ирекле) сулыш алып, елгыр бияне бер ялгызын калдырып китеп барды. Ә атның үз хужасы – урман каравылчысы малае бу вакытта, ике кулына ике морожрый (кыстырып / тотып / утыртып), чираттан чыгып килә иде. Район сабан туеның ямьелелеге, гармун һәм җыр авазларыннан, чабышка әзерләнгән атларның матурлыгыннан башы әйләнгән чагы иде малайның. Аңардан да бәхетле кем булды икән бу (елда / мизгелдә / чорда), беркем әйтә алмый.

2. Шигырьне укыгыз һәм күп нокталар урынына тиешле хәрефләрне куегыз. (2 балл)

Укытучы

Жир йөз...ндә иң-иң матур теләкләрне,
Сорасалар, багышларга кемгә, ди..п.
Әсир иткән үзенә күп йөрәкләрне
Укытучыма, ди...р идем, башым иеп!
Иң бәхетле кеше кем, дип сорасалар,

Өйтер идем сүзләремне, гөлгә төрөп <....>

Ул – укытучы, елмайганда каршысында

Үзен...ән дә оста шәкертләрен күрөп. (*Л. Шагыйрьҗан*)

3. Шигырьнең икенче куплетындагы <....> тамгасы урынына куелырга тиешле тыныш билгесен языгыз. **(2 балл)**

4. Беренче жөмлэдән тезмә сүзнә күчереп языгыз. **(2 балл)**

5. *Йөрәкләрне* сүзен мәгънәле кисәкләргә аерыгыз, шартлы билгеләр белән күрсәтегез, морфологик анализ ясагыз. **(5 балл)**

6. Шигырьдән ирен гармониясенә буйсынган сүзләргә күчереп языгыз. **(2 балл)**

7. Шигырьдән артыклык дәрәжәсендәгә сыйфатларны күчереп языгыз. **(2 балл)**

8. “*Дуслык гамәлдә күренә*” темасына 9-10 жөмлэдән торган инша языгыз. **(10 балл)**